

Urban jungle midden in de Amsterdamse Jordaan

Hoe je een openbare speelplek met beperkte ruimte toch zo groen mogelijk inricht

Het openbare schoolplein van de 14e Montessorischool midden in de Amsterdamse Jordaan is vorig jaar compleet omgetoverd tot een natuurlijke speelplaats. Hoveniersbedrijf De Twee Heren zorgde hierbij voor de uitvoering. Door te snijden in de originele plannen, kwam er meer budget vrij om echte speelwaarde en aanleidingen te creëren. Zo werd er een uniek groen balspeelveld met geluiddempende omheining gerealiseerd. Eigenlijk dient het hele schoolplein als geluiddemper; doordat de vele verhardingen zijn omgevormd naar groen, is er veel minder geluidsoverlast in de buurt.

Auteur: Menno van Wees

De voorjaarszon schijnt volop in hartje Amsterdam. We bevinden ons op het schoolplein. Vakblad Stad en Groen spreekt Timo Smith en Barry Bimmerman over het project. Smith en Bimmerman zijn eigenaren van hoveniersbedrijf De Twee Heren. Ze lopen glunderend rond op deze mooie dag. Om hen heen spelen tientallen kinderen en socializen ouders en buurtbewoners op gepaste afstand. De Twee Heren is gespecialiseerd in stadsnatuur, natuurspeluinen en groene schoolpleinen.

De Amsterdamse school heeft ongeveer 500 leerlingen. Het schoolplein is dus een intensief bespeelde ruimte. Niet alleen tijdens schooltijd, want het plein doet ook dienst als openbaar speelterrein. De hele buurt komt hier om elkaar te ontmoeten en te genieten van het groen en de rust midden in de Amsterdamse Jordaan. 'Het is een oase in de stad geworden', vertelt een jonge moeder, terwijl haar zoontje aan het voetballen is. 'Alles was steen en het voelde kil aan, maar nu is het een warme plek geworden voor iedereen.'

Groen schoolplein in de stad

Al langere tijd wilde de school een nieuw schoolplein. Naar aanleiding van een initiatief van een aantal ouders werd een projectgroep gevormd, met daarin mensen van de onderwijsstichting, de school, het stadsdeel en vooral gebruikers en buurtbewoners. Er werd een ontwerp gemaakt en het plan viel goed bij de gemeente Amsterdam, die een subsidieaanvraag honoreerde in het kader van de 'Amsterdamse Impuls Schoolpleinen'. Zo werd een groot deel van de aanlegkosten gedekt en kwam de uitvoering in beeld.

Er werd een partij gezocht om de uitvoering op zich te nemen. Middels een aanbestedingsprocedure werden verschillende partijen benaderd. Voor De Twee Heren was dat best spannend: 'Er waren bij ons grote twijfels over de vraag of het beschikbare budget wel toereikend was voor het voorgestelde ontwerp.' Volgens hen zou er bij het eerste plan, waarbij alles volledig vernieuwd zou worden, een te groot deel van het beschikbare budget opgaan aan grondwerkzaamheden, afvoer van de bestaande inrichting

8 min. leestijd

en aanvoer van nieuwe materialen. Er kwam een voorstel om met de originele uitgangspunten opnieuw naar de ontwerptafel te gaan en ervoor te zorgen dat juist de speelwaarde en echte vergroening alle aandacht zouden krijgen.

Bimmerman: 'Dat is best even lastig. Je wilt niet arrogant of betweterig overkomen, maar dat is nu eenmaal waar we voor staan bij de Twee Heren; het is onze bedrijfsfilosofie. Het gaat uiteindelijk om de kinderen en de meerwaarde van spelen in een natuurlijke omgeving. Dat moet dan wel gerealiseerd kunnen worden met het beschikbare budget.'

De Twee Heren staan trots in de arena op het plein. Smith: 'Dit is het resultaat van de

'Wij willen zoveel mogelijk speelwaarde creëren voor de kinderen met het geld dat er is' nog erger

samenwerking tussen de school, de buurt, de projectgroep en ons team. Natuurlijk is dat een heel proces; er zijn immers veel belangen, wensen en inzichten. Voor de Twee Heren is het ontzettend belangrijk dat het initiële idee van vergroening en uitdagend spelen voorop blijft staan. We zien vaak dat er na de eerste ontwerp- en overlegfase wordt gegrepen naar een "veilige" oplossing waarin alle partijen zich kunnen vinden. Maar op die manier krijg je zelden vernieuwing; het blijft dan vaak bij hetzelfde met een paar kleine aanpassingen. Of er zijn juist te hoge verwachtingen, waarbij voorbijgaan wordt aan waar het eigenlijk allemaal om begonnen was.'

Dat gaat er bij de Twee Heren niet in. Bimmerman: 'Dan maar terug naar de tekentafel, net zo lang tot er iets uit komt waar iedereen echt blij van wordt!' En blij zijn ze, daar in de Jordaan; de buurt, de school en natuurlijk de kinderen, met een plein à la de Twee Heren, waar groen echt rust brengt en spelen echt uitdagend is.

Op deze zonnige dag is extra goed zichtbaar hoe belangrijk groen in een stad is. Er zijn veel bomen geplant en overall kom je bosjes en struiken tegen. 'Natuurlijk is het nu nog wat kaaltjes, maar over een jaar of twee is het hier een echte urban jungle.'

Regenwater

Een groen schoolplein is meer dan een rand groen, een border of een enkele boom. Je moet het idee hebben dat je echt in het groen zit. Het is een bewezen feit dat dit leuk en uitdagend is voor de gebruikers en bijdraagt aan een gezondere en vriendelijkere omgeving.

Eigenlijk bestond het schoolplein, zoals bijna ieder schoolplein, vrijwel volledig uit harde materialen. Bimmerman: 'Onze eerste uitdaging was dan ook om het zo groen mogelijk te maken. We moesten hiervoor veel doorlatende materialen toepassen, zoals halfverhardingen en valondergronden, waarmee je meteen zorgt dat het water goed weg kan komen. De verharding ligt op afschot naar de valondergronden toe, zodat er minder straatkolken nodig zijn. De uitstraling en beleving zijn bepalend voor het ontwerp, maar het is ook belangrijk dat écht groen bijdraagt aan de biodiversiteit en de waterhuishouding, zeker in een stedelijke omgeving. Regenwater is een groot probleem op veel stenen schoolpleinen, zeker met de huidige klimaatontwikkelingen.'

Ruimte creëren midden in de stad

Naast de standardeisen voor een groen schoolplein, zoals het toepassen van veel planten en struiken, onverharde gedeeltes en uitdagende sport en spel voor meer leermogelijkheden, was de specifieke uitdaging hier dat men een groot aantal kinderen goed kwijt moest kunnen op het schoolplein. Smith: 'Daarvoor hebben we een paar creatieve oplossingen bedacht, zoals spelen boven het groen. Dat is eigenlijk een hele speelstructuur waarbij kinderen door touwen en netten heen kunnen klimmen boven het groen, dat dus niet vertrapt wordt en door kan groeien. Er zitten heel veel kinderen op deze school, met naar verhouding een klein schoolplein. Je wilt zoveel mogelijk groen, maar daar heb je wel ruimte voor nodig. We moesten dus creatief omspringen met de beschikbare ruimte. Daar kwam een ontwerp uit waarbij een groot klimtraject geïntegreerd is in het groen.'

Ook is er bijvoorbeeld boven op een berging speelruimte gecreëerd. Hierdoor ontstond 20 vierkante meter extra schoolplein dat er anders niet geweest was, en dat ook nog eens een

rustpunt is in een drukke omgeving. Vanaf deze hoogte kun je het plein mooi overzien en toch op jezelf zijn.

Uniek groen balspeelveld met geluiddempende omheining

In het Montessori-onderwijs ligt de nadruk onder meer op sociale contacten en creativiteit. Daar hoort ook het geven van voorstellingen bij. Door het bouwen van een grote arena, deels van bestaande materialen, is een spannende, organische, centrale plek ontstaan waar 250 kinderen of volwassenen plaats kunnen nemen. Als het hele plein wordt ingezet, hebben zelfs alle 500 leerlingen een plekje. De arena is omringd door groen en een spannend klimparcours. Net als het hele plein is de arena een prachtige, organische combinatie van spelen en groen.

Maar er moet natuurlijk ook gevoetbald worden! Het balspeelveld op het speelplein van Montessorischool De Jordaan durven we met recht uniek te noemen. We zien vaak dat balspelers op schoolpleinen achter een ijzeren hek moeten. Op zich logisch, want de bal vliegt alle kanten op en is daarmee een gevaar voor degenen die niet meedoen, of zorgt in ieder geval voor onrust. Bij De Jordaan is ervoor gekozen het balveld juist centraal op het plein te maken, maar te omringen met een palenwand van robinia. Deze palissade zal snel begroeid raken met klimplanten. Door de plaatsing in het midden, op het smalste deel van het plein, ontstaan er aan de beiden zijden rustige speelplekken. Door de palen is het veilig voor de (kleinere) kinderen buiten het balspeelveld. De klimplanten zorgen voor veel groen én de gewenste geluiddemping.

Hergebruik

De Twee Heren besteden altijd veel aandacht aan het hergebruik van bestaand materiaal of het toepassen van hergebruikte materialen.

Smith: 'Waar ik hier vooral heel trots op ben, is dat we een heel gedeelte van het oude ontwerp hebben hergebruikt en daar een nieuwe invulling voor bedacht hebben. Ongeveer tien jaar geleden is het plein heringericht; er is toen een grote, lange zandbak aangelegd. Onder de gebruikers was daar veel onvrede over. Het zand kwam overal terecht en door de schaduw droogde het nooit goed op. Wij hebben de bestaande structuur bijna volledig hergebruikt, maar veel gebruiksvriendelijker en spannender gemaakt. De zandbak is een beekloop geworden met een waterpomp en diverse speelelementen eroverheen. Vooral voor de kleine kinderen is het daardoor echt een uitdagende speelomgeving geworden.' Smith vervolgt: 'In het eerste ontwerp van de projectgroep zou dit gedeelte verdwijnen. Hier zou dan het balspeelveld komen. Er zouden dan dubbele kosten gemaakt moeten worden: eerst voor het slopen en verwijderen, daarna voor de nieuwe inrichting. Ik denk dat dit een goed voorbeeld is van hoe je een bestaande omgeving kunt vergroenen en zo kunt aanpassen dat die veel spannender wordt.'

Bedenkingen bij bewoners

Het plein ligt tussen de Elandsgracht en de Elandsstraat en is direct omgeven door veel woningen. In de directe nabijheid van het plein zijn diverse scholen, maar ook een buurthuis, jongerenwerk en bedrijven. Iedereen in de buurt heeft belangen, wensen en ook bedenkingen. In het verleden was hier, met name in het weekend, veel overlast van vandalisme, jongeren die er rondhingen en op de daken klommen.

In het nieuwe plan moest dus goed geluisterd worden naar alle betrokkenen. Er moesten ideeën komen om de problemen zo goed mogelijk op te lossen. 'Ik denk dat vooral de uitdagende omgeving die het nu is geworden, daar écht bij

helpt. Je merkt dat het een veel "zachtere" plek is geworden; die biedt meer uitdagingen en er zijn meer dingen om je mee bezig te houden. Zo horen wij van de gebruikers en de school dat er nu veel minder overlast is. Daaruit blijkt weer eens dat deze manier van inrichten van buitenruimtes echt werkt. Het is een hele uitdaging om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen, maar het resultaat is een unieke samenwerking en een bijzonder project, waarvan iedereen echt deel uitmaakt', aldus Smith.

Projectgroep

Een belangrijke factor voor de totstandkoming van dit plein was de samenstelling en de inzet

van de projectgroep. Deze bestond uit ouders van leerlingen van de school, een landschapsarchitect, iemand van de gemeente en een kunstenaar die ook landschappelijke werken maakt, maar ook – niet in de laatste plaats – een zakelijk onderlegde persoon, waardoor meerdere bronnen en fondsen aangeboord konden worden voor een optimaal resultaat.

Financiering

De basis van de financiering was de regeling Amsterdamse Impuls Schoolpleinen. Vaak zie je bij dit soort projecten dat het daarmee klaar is, maar in het geval van de Jordaan was het verkrijgen van de subsidie echt een impuls om meer fondsen te zoeken. Er werden geen concessies gedaan met betrekking tot het concept of de uitvoering; men bleef steeds geloven in het optimaal haalbare. Het budget kwam eigenlijk uit alle hoeken: een bijdrage van het stadsdeel, herplantsubsidie voor bomen, maar ook veel particulier geld middels giften en sponsoracties. Dit is een mooi voorbeeld van hoe men samen groene speelplaatsen kan creëren.

Veilig én spannend

Bij de oplevering worden alle toestellen gecertificeerd. Het is te merken dat de keuring steeds strenger wordt, maar dat ligt volgens

Bimmerman ook aan de werkwijze van De Twee Heren: 'Wij verleggen onze grenzen, net als de kinderen. In het begin waren we meer van de lage toestellen, maar nu gaan we steeds meer de hoogte in. Dan loop je tegen andere dingen aan. Wij vinden het echt leuk om klimtoestellen en klimparcoursen te bedenken en te maken en daardoor zijn we zijn er ook ontzettend goed in. We luisteren en kijken naar de kinderen en de ervaringen van de school en nemen die mee naar een volgend project. Omdat dit schoolplein ook als openbare ruimte dient, is het nóg belangrijker om op veiligheid te letten. Zo worden we steeds uitgedaagd om binnen de grenzen van veiligheid en regelgeving toch spannende dingen te maken.'

Ervaring

'Er komen steeds meer bedrijven die ook groene speelplekken maken, maar zonder ervaring. Die zijn gewend om in particuliere tuinen dingen te maken. Dan zie je dat er veel fouten worden gemaakt. Een particuliere tuin is iets heel anders dan een groen speelplein in de openbare ruimte. Het ontwerpen en uitvoeren van een échte groene speelplaats, in samenspraak met alle betrokkenen, waar de hele buurt blij van wordt, dat is een kunst op zich. Een kunst waarin wij ons ruimschoots bewezen hebben. Het hele proces begint met de visie van de opdrachtgever. Wil je voorzichtig een beetje vergroenen, of durf je de boel helemaal om te gooien? Vaak denken mensen dan terug aan hoe ze vroeger zelf speelden: op van die braakliggende veldjes, af en toe een pleister, maar daarna weer met rode wangen en het haar in de wind op naar een nieuwe uitdaging. Wat een feest!'